

הי'ה הי'ה שדה תעופה ברמלה

1917–1959

ברקע: איזור רמלה, בתצלום לוויין
עכשווי של Google. המקום שבו
היה שדה התעופה מוקף בעיגול

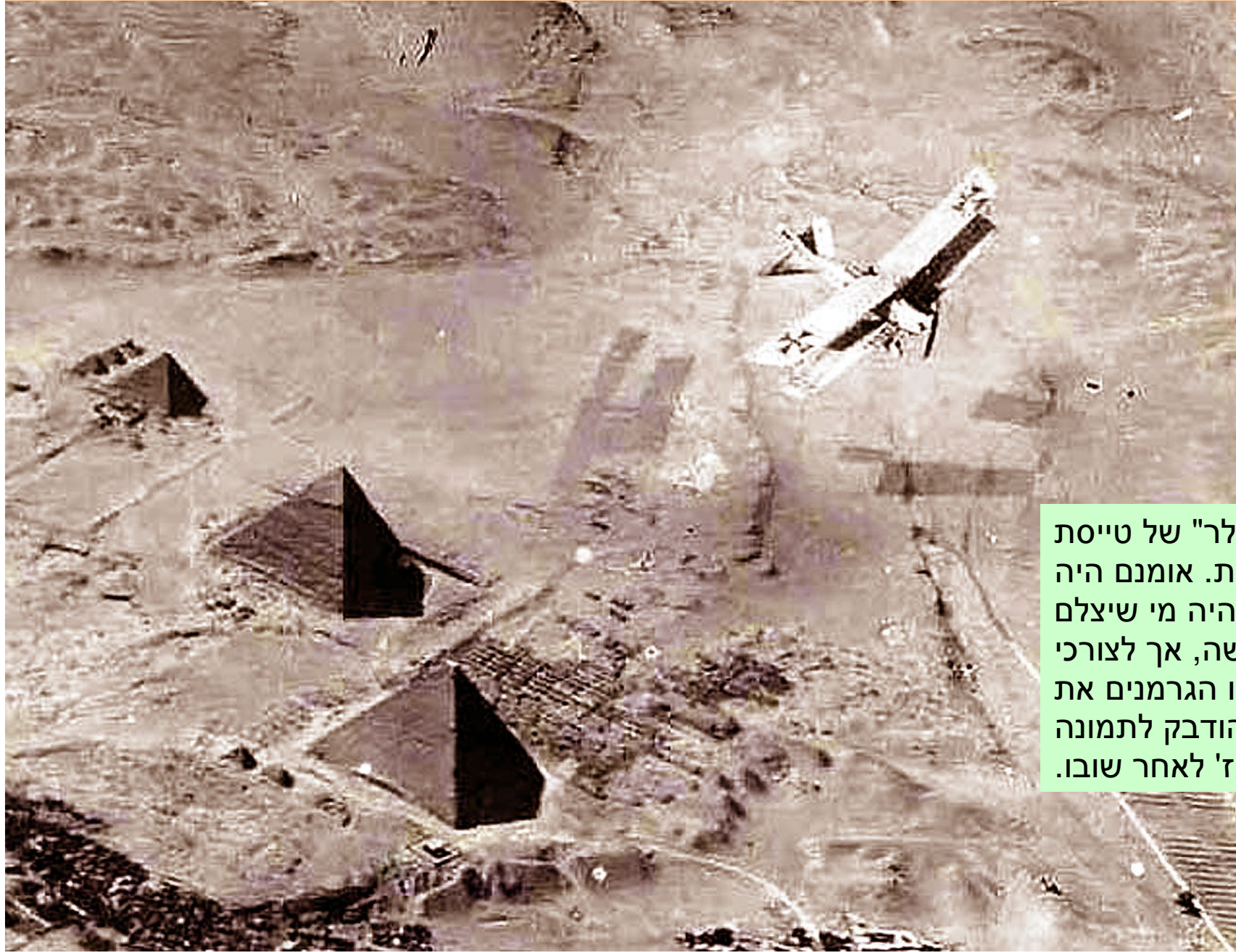
1916: הגרמנים באים

בתצלום: מפקד "יחידה 300", סרן הלמות פלמי (Helmuth Felmy, במרכז, הימני משני הקצינים הלבושים בלבן), עם קציניו וטייסיו, על מרפסת המנזר הפרנציסקני ברמלה.

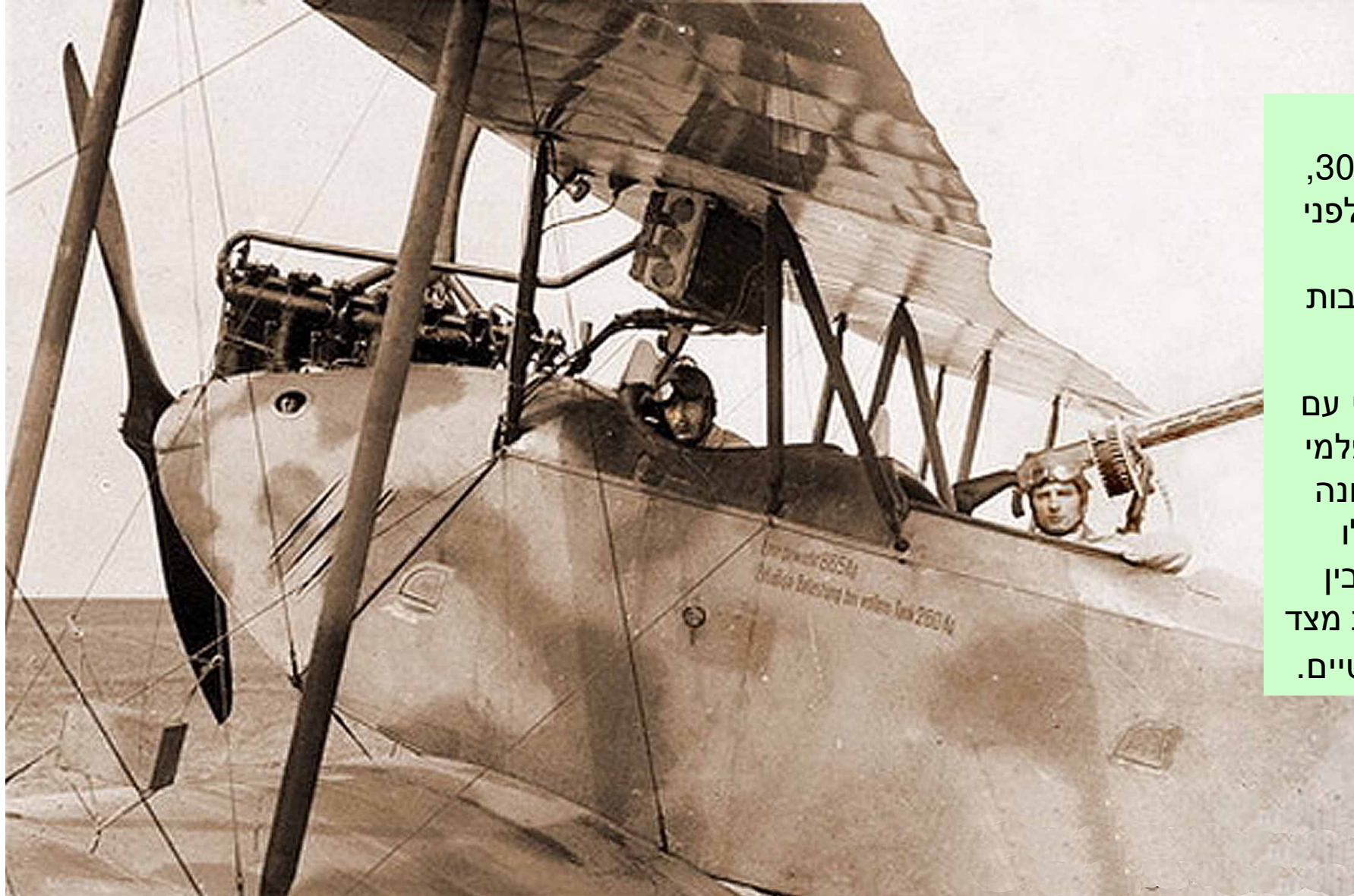
הצטרפות טורקיה לגרמניה, במלחמת העולם הראשונה, אילצה את הגרמנים לתגבר את הצבא הטורקי המדולדל ממלחמת הבלקנים, שהסתיימה אך שנה קודם לכן. במלחמה זו נפלו כ-200 אלף חיילים טורקים ומחסני הנשק הטורקיים התרוקנו. כדי לסייע לטורקים, הקימו הגרמנים ב-1916 את "הקורפוס האסיאני" – חיל משלוח שכלל בין השאר את "יחידת הטייסים 300" (בעברית של ימינו: טייסת), שכונתה "פאשה". בתחילת דרכה צויידה היחידה ב-14 מטוסי "רומפלר" C.I. עם טייסיהם וצוות קרקע. היחידה הגיעה לארץ ישראל באפריל 1916, התמקמה בבאר שבע וביולי עברה לסיני, שם השתתפה בניסיון הנפל של הטורקים לכבוש את תעלת סואץ מידי הבריטים. בינואר 1917 עברה היחידה לשדה התעופה החדש שהוכשר למענה ע"י הטורקים מדרום לרמלה. במהלך המלחמה הגיעו עוד חמש טייסות גרמניות. אחת מהן, טייסת 301, הוצבה גם היא ברמלה.

כבר מימיה הראשונים של טייסת 300 בארץ ישראל, היא יצאה למיבצעים שעוררו הד רב. הראשון שבהם היה הצלחתו של אחד ממטוסי ה"רומפלר" של הטייסת להגיע לקהיר ב-1916 ולצלם את הפירמידות. סופר, כי מי שהזעיקו מטוסים בריטיים נגד המטוס הגרמני "החג מעל לפירמידות", נענו כי "לא מתקבל על הדעת", שמטוסים גרמניים הגיעו לפירמידות. וכך המשיך ה"רומפלר" לטוס ולצלם ללא הפרעה.

הטייס, סגן ריכרד פאלקה, והצופה סג"מ שולטהייס, הביאו בשוכם אוצר מודיעיני גדול של מידע מצולם על פעילות הבריטים בתעלת סואץ ובקהיר.

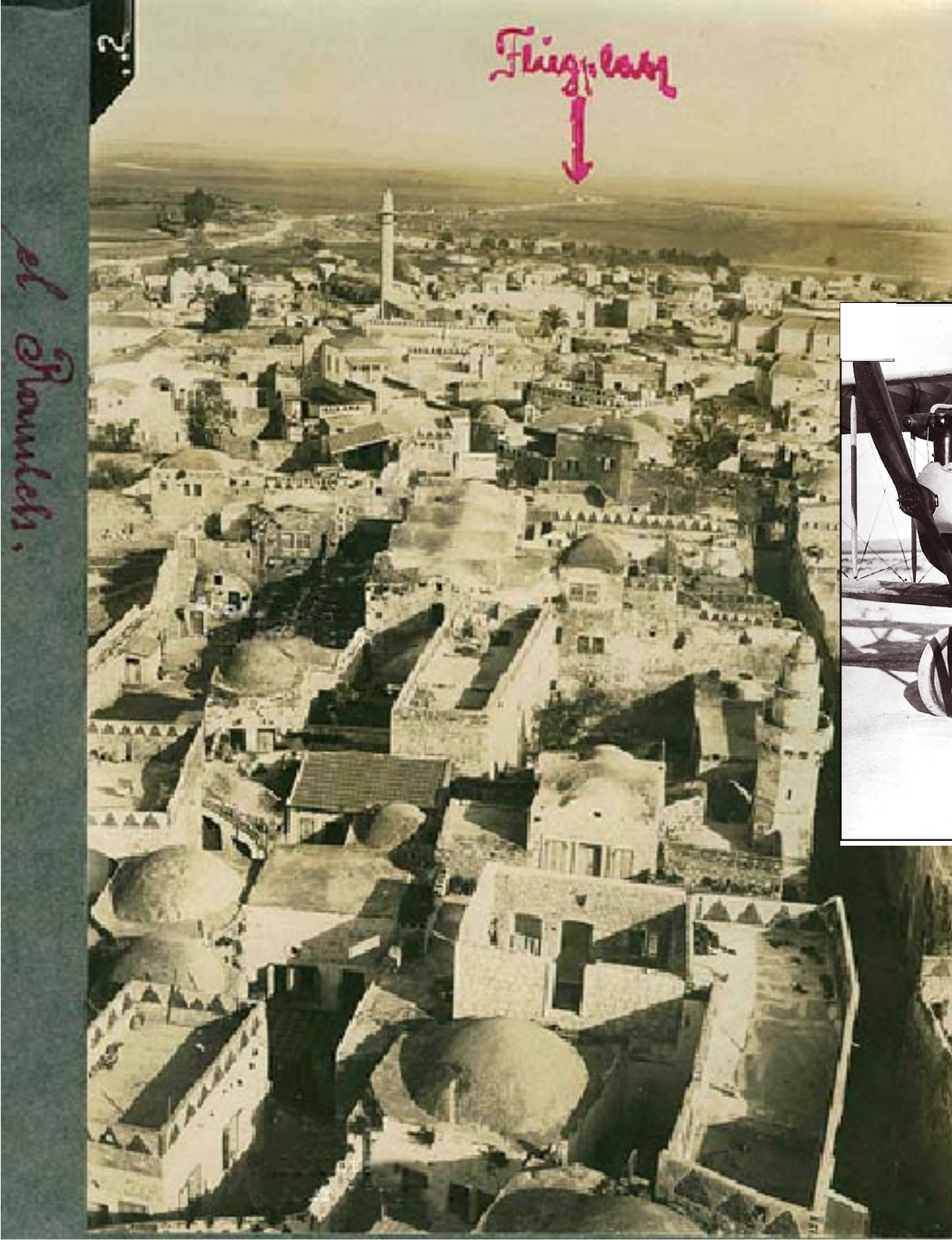
בתצלום: ה"רומפלר" של טייסת 300 מעל לפירמידות. אומנם היה זה מטוס בודד, ולא היה מי שיצלם אותו בשעת מעשה, אך לצורכי תעמולה, עיוותו הגרמנים את התצלום והמטוס הודבק לתמונה בפוטומונטאז' לאחר שובו.

בתצלום: פלמי,
מפקד טייסת 300,
והמקלען שלו, לפני
המראה לאחת
מגיחותיהם הרבות
נגד הבריטים.

מכל קרב אווירי עם
הבריטים יצא פלמי
כשידו על העליונה
והדבר היקנה לו
הערכה גדולה בין
אנשיו וכבוד רב מצד
הטייסים הבריטיים.

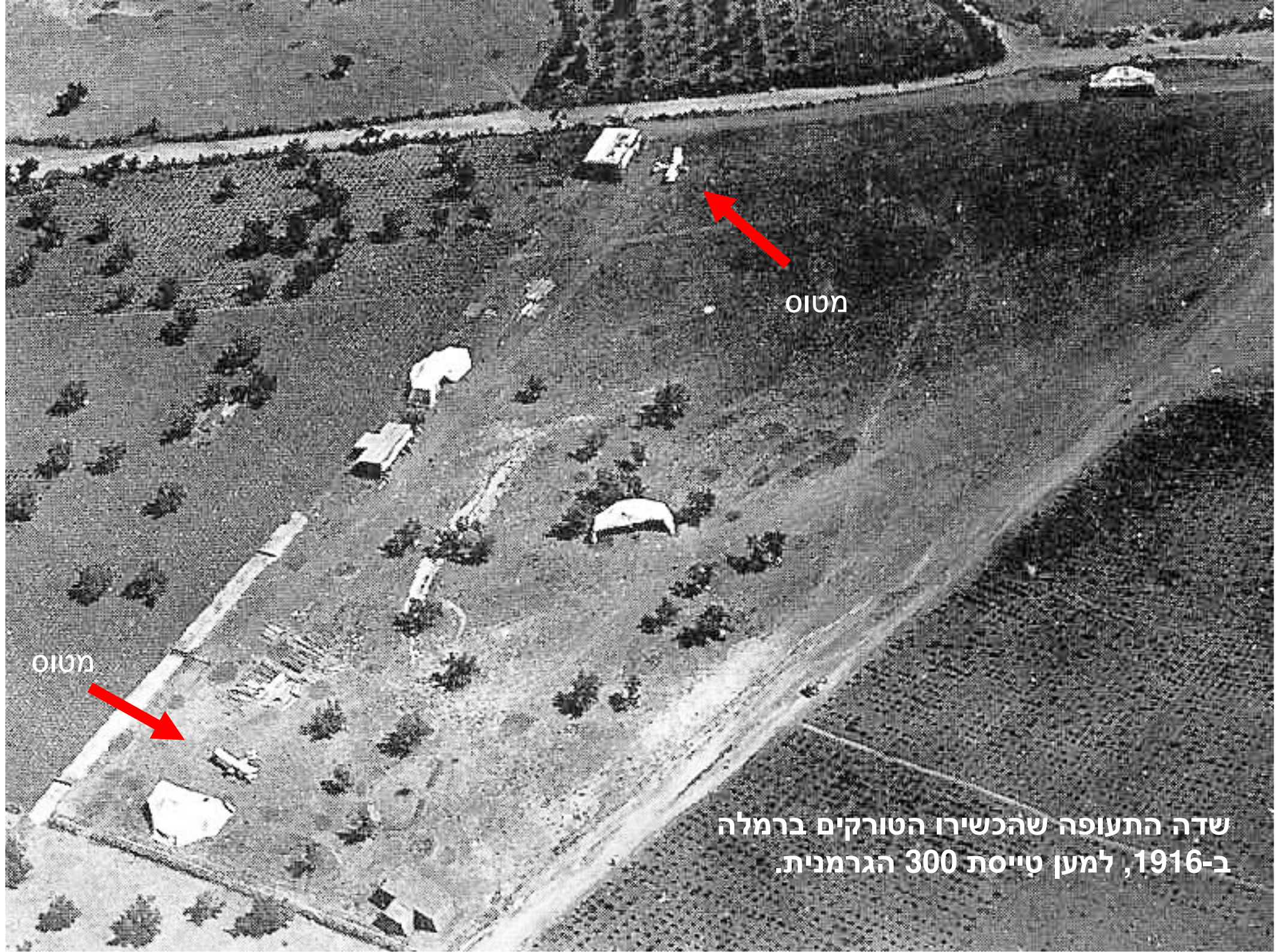
פעולה בה התפרסם פלמי במיוחד, היתה פיצוץ צינור המים שהניחו הבריטים ממצרים לארץ ישראל בסיני. כדי להבטיח פגיעה, הוא לא הפציץ את המטרה מהאוויר, כי אם נחת במרחק מה ממנה, השאיר את המנוע פועל, נשא עם המקלען שלו מטען נפץ עד לצינור ופוצץ אותו ידנית. סיור בריטי שנקלע למקום אומנם פתח באש על פלמי ועל מטוסו, אך הוא והמקלען הצליחו להמריא בשלום. פלמי שרד את המלחמה ושירת במלחמת העולם השנייה כגנרל בחיל האוויר הנאצי. הוא שימש כמפקד הצבאי של הגרמנים ביוון ולאחר המלחמה נדון במשפטי נירנברג ל-15 שנות מאסר, על פשעי מלחמה.

משמאל: תצלום של רמלה ממטוס גרמני
מנמיך טוס ב-1917. החץ האדום מורה
על מקום שדה התעופה.

למעלה: קצינים וחיילים גרמניים ליד
מטוס "רומפלר C" חונה.

מטוס

מטוס

שדה התעופה שהכשירו הטורקים ברמלה
ב-1916, למען טייסת 300 הגרמנית.

בתחילת פעילותה של טייסת 300 היו מטוסי ה"רומפלר" שלה עדיפים על המטוסים הבריטים שיצאו נגדה. התוצאה הייתה שהשליטה באוויר בארץ ישראל הייתה בידי הגרמנים. אבל ככל שהתמשכה המלחמה קיבלו הבריטים מטוסים מתקדמים יותר. הגרמנים אומנם הביאו כנגדם מטוסים חדשים משלהם, מסוגים שונים (כגון ה"אלבטרוס C III", המצוייר כאן בפוזת קרבית). אך בסופו של דבר, בלעה הלוחמה במערב אירופה כל מטוס גרמני פנוי ואז פסקו המשלוחים הללו. המטוסים הבריטיים העדיפים – והרבים פי חמישה מהמטוסים הגרמניים – תפסו אז את השליטה באוויר בארץ ישראל ולא הירפו ממנה עד סוף המלחמה.

הבריטים היו ערים
לעובדה ששדה רמלה
מהווה בסיס של טייסת
300 הגרמנית (ולאחר
מכן גם של טייסת 301)
והם תקפו אותו פעמים
רבות מהאוויר.

בתצלום: פצצה בריטית
שהחטיאה, מתפוצצת
בשדה.

1917: הגרמנים הולכים

שדה רמלה נכבש על ידי הבריטים ב-15 בנובמבר 1917. כל המטוסים הגרמניים שנמצאו בו נמלטו למנחתים בצפון הארץ, כגון בעפולה ובצמח. בתצלום: מטוס גרמני בודד טס לעבר השקיעה.

1917: האנגלים באים

מייד לאחר כיבוש שדה רמלה, הוצבו בו טייסות בריטיות קרביות. אחת הראשונות הייתה טייסת 111, שבאביב של 1918 צוידה במטוסי SE5a (בציור משמאל). מטוסים אלה הותאמו לקרבות אוויר וכושר התימרון שלהם היה מעולה, יחסית לאותם ימים. כן הוצבה אז ברמלה טייסת 1 של חיל האוויר האוסטרלי, שאחד מטייסייה, רוס סמית, רשם לזכותו 12 הפלות של מטוסים גרמניים. המטוס הראשון שהפיל היה "אלבטרוס" חדיש של טייסת 300 – למרות שהוא עצמו טס במטוס נחות בהרבה.

הצבא הבריטי, שנכנס לירושלים ב-9 בנובמבר 1917, היה מותש מהקרבות הקשים נגד הצבא הטורקי בעזה, בבאר שבע ובהרי יהודה. לכן עצר מפקדו, גנרל אלנבי, את ההתקדמות נגד הטורקים ויצר חזית נייחת שעברה משפך הירקון במערב לאיזור רמאללה במרכז הארץ ומשם לעבר הירדן עד רבת עמון.

הטייסות הבריטיות שחנו בשדה רמלה תקפו ללא הרף את הטורקים והגרמנים ברחבי צפון הארץ ומעבר לירדן. פעילות זו הגיעה לשיאה בספטמבר 1918, כשהביס אלנבי סופית את הצבא הטורקי. ב-30 בספטמבר נכנס אלנבי לדמשק וחודש לאחר מכן נכנעה טורקיה. בתצלום לעיל, שנעשה בידי טייס גרמני מעל רמלה ב-18.5.1918, נראים היטב מטוסים בריטיים חונים, מאהלים, סככות לטיפול במטוסים ועוד.

היו גם נסיונות אזרחיים לנצל את שדה התעופה ברמלה. הגרמני וולפה פאסט, בעל משרד נסיעות בירושלים בשנות ה-30, מספר, כי "קיבלנו עבור קו התעופה של חברת 'מיסר אייר' לקהיר את הרשות להשתמש בשדה התעופה הצבאי של חיל האוויר המלכותי ברמלה. אבל השדה היה די גבשושי וחץ מזה חולי ומתאים רק למטוסים הטסים לאט, בבטיחות סבירה..."

בתקופת הרגיעה של אחרי המלחמה נחתו ברמלה מדי פעם מטוסי נוסעים גדולים. בתצלום כאן, שנעשה ב-1920, נראה הנוסע שהגיע לרמלה במטוס הזה – לורד אלפרד מילנר (משמאל), דיפלומט בריטי משופשף, שבחש עמוקות בזירה המדינית של המזרח התיכון בתחילת המאה ה-20. המטוס, מדגם "הנדלי פייג' 0/400", היה אז ה"ג'מבו" של הבריטים.

בתחילת דרכה, הייתה טייסת 14 מצוידת
במטוסים ממלחמת העולם, כמו ה"בריסטול
פייטר" המכונה "בריספיט", בתצלום זה.

אם יש טייסת בריטית כלשהי, שיכולה לראות את רמלה כנמל הבית שלה, הרי זו טייסת 14. שכן פה היה בסיסה למעלה מ-20 שנה – החל מ-1918 וכלה ב-1940. היו אלה שנים סוערות, ימי מאורעות הדמים של תרפ"א, תרפ"ט ותרצ"ו-תרצ"ט, שבמהלכם נפלו אלפי קורבנות יהודיים מידי פורעים ערביים. לזכות הטייסת ייאמר, שלא אחת הצילה אז מחורבן יישובים יהודיים. כך, למשל, תקף מטוס של הטייסת המון ערבי שניסה לחדור לפתח תקווה ב-5.5.1921. המטוס השליך על ההמון פצצות – והפורעים נמלטו. למחרת סייע אותו מטוס ליחידה של חיילים הודיים, לפזר התקפה של פורעים ערביים על חדרה. בימי רגיעה מצאה הטייסת זמן לעיסוקים חביבים יותר. כך אירגנה ב-1923 מיפגן אווירי, כולל תצוגת אש, אליו הגיעו מאות צופים ואשר זכה לתגובות אוהדות בעיתונות העברית דאז.

בתצלום: מטוס נוסף ממלחמת העולם שהפעילה
הטייסת היה ה"נינאק" (DH9A). אולם בעשרים
שנות הימצאה ברמלה קיבלה הטייסת בהתמדה
מטוסים חדישים יותר ומיגוון דגמיה היה גדול.

זירת הפעילות של טייסת 14 כללה גם את עבר הירדן ואפילו עיראק. משום כך עבר רוב הטייסת לזמן
מה לרבת עמון, אך חלקה של הטייסת נותר בכל זאת ברמלה. רק לאחר כניסת איטליה למלחמה לצד
הנאצים ב-1940, הועברה כל הטייסת למצרים ושבה ארצה לשהות קצרה אחת בלבד ב-1941.

בזמנים של לחץ, כגון בימי המרד הערבי הגדול ב-1936, תוגברה טייסת 14 בטייסות נוספות, שהמריאו מרמלה בהתמדה כדי להשתתף בפעילות השיטור של ממשלת המנדט הבריטי נגד פורעים ערביים. בתצלום לעיל, שנעשה ב-1938, נראה טייס של "הוקר הארדי" מטייסת 6 מוזנק מרמלה לסייע לשיירה מותקפת. מתחת לכנף התחתונה נראות שתי פצצות זעירות, שנועדו לפגוע בתוקפים.

למעלה: מטוס ה"הוקר הארדי" שהוזנק בתצלום הקודם, ממריא לאורך הקו של טייסת 6. משמאל – מגדל הפיקוח של השדה. ההזנקה הייתה חלק ממערכת שפיתח הצבא הבריטי בתקופת המאורעות. היא התבססה על מערכת אלחוט, שהותקנה במכוניות הליווי המשטרטיות של השיירות ואיפשרה להזעיק בזמן אמת סיוע אווירי לכל מקום שבו מותקפת שיירה ברחבי הארץ. הבריטים דיווחו שהמערכת הופעלה כ-60 פעם והפחיתה מאוד את הנזקים שגרמו הכנופיות הערביות לתחבורה.

באפריל 1938 תוגבר הכוח האווירי
הבריטי ברמלה בטייסת 211,
ששוגרה ממצרים. טייסת זו הפעילה
מטוסי "הוקר היינד" (בתצלום) שהיו
מעט מתקדמים יותר ממטוסי
ה"הארדי" של טייסת 6.

מטוסי טייסת 211
חונים ברמלה. 1938.

צוותי הקרקע של טייסת 211
נאלצו לעמול קשה, פיזית, כדי
להכין את המטוסים לטיסה.
התידלוק, למשל, היה ידני.
בתצלומים: למעלה - שני אנשי
תחזוקה נושאים למטוסם דלק
בפחים מרובעים. (על המצאת
הג'ריקנים בידי הגרמנים נודע
לאנגלים רק במלחמה בצפון
אפריקה). משמאל – איש צוות
קרקע ניצב על סולם ויוצק את
הדלק למיכל המטוס.

אחד מאנשי הטייסת, שהיה
צלם חובב, הנציח במצלמתו גם
רגעים לא נעימים בתולדותיה,
כגון התרסקויות ונחיתות אונס.

משמאל: מטוס שהתרסק
לחלוטין בעין כרם שליד
ירושלים.

למטה: מטוס שנחת נחיתת
אונס ליד קלנדיה (עטרות).

המטוס בתצלום העליון היה כמובן
"טוטאל לוס", אבל המטוס מימין חולץ
על ידי צוות הקרקע של הטייסת,
שפירק אותו, העביר אותו במשאית
לרמלה והרכיב אותו שם מחדש.

החזרת מטוסים מנחיתות אונס
הייתה בעייתית לא רק מבחינה
לוגיסטית, אלא גם בטחונית.
שכן ב-1938 עדיין השתוללו
כנופיות ערביות בכבישי הארץ
ורכב בריטי עם מטוס שאוליי
הפציץ קודם כפר ערבי, נראה
להן מטרה ראויה. משום כך
הוצבה ברמלה יחידת אבטחה
של שיריוניות "רולס רויס"
חמושות במכונות יריה, וזו
ליוותה כל שיירה שיצאה
לשטח. בדרך כלל הייתה שיירה
כזו מלווה גם במטוסים שחגו
מעל והדבר הצריך לתרגל את
התיאום בין כל הגופים בשטח.

בתצלומים: למעלה – שתי
שיריוניות אבטחה חונות
ברמלה.

למטה – תירגול תקשורת בין
מטוס לשיריוניות הליווי: המטוס
משליך שקית עם פתק-מידע,
הנאספת לאחר נפילתה על ידי
השיריוניות.